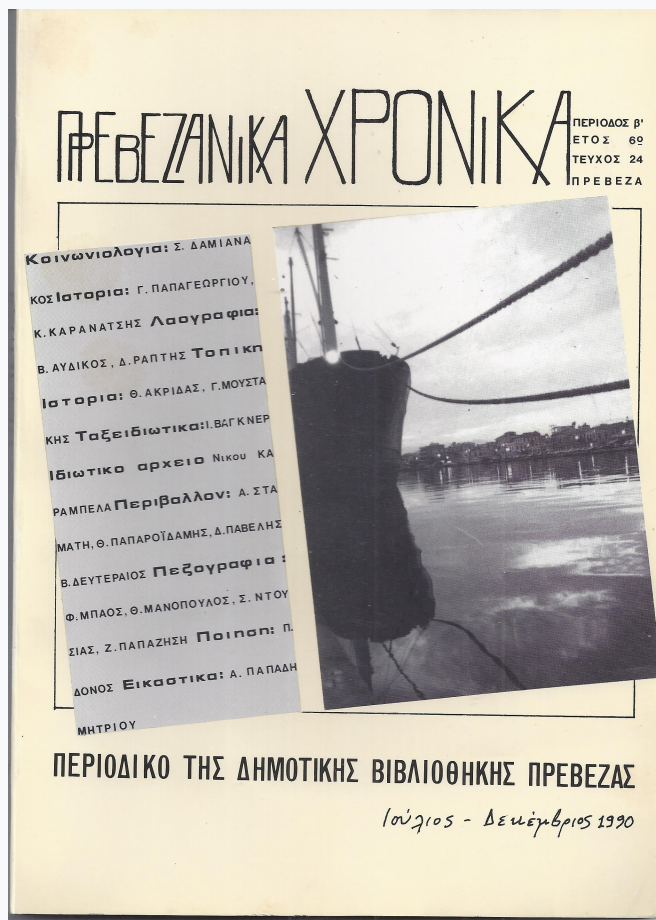

Πρεβεζάνικα Χρονικά

No 24 (1990)

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 24 (1990)

Ιταλική παλληκαριά

Σπύρος Ντούσκας

doi: [10.12681/prch.41350](https://doi.org/10.12681/prch.41350)

Copyright © 2025, Σπύρος Ντούσκας

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

To cite this article:

Ντούσκας Σ. (2025). Ιταλική παλληκαριά. *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, (24), 159–168. <https://doi.org/10.12681/prch.41350>

Σπύρου Ντούσια
σ. δάσκαλου

Ιταλική παλληκαριά

Στο βάθος η ασπρομενεξεδιά θέα των βουνών με τις θαμπές άσπρες κορφές τους τις τόσο παράξενα βραχώδεις, τις άλλες πιο πράσινες, περικυμμένα όλα μ' εκείνο το γλυκό και διάφανο ασπρογάλανο της ατμόσφαιρας και φωπισμένα με τις έγχρωμες ηλιακτίδες της δύσης, που πρόβαλλαν μέσ' από τις σχισμάδες που άφηναν τα σύννεφα που διαλύονταν λίγο λίγο, έδιναν ένα παράξενο διάγραμμα στο ύψωμα της «Τσούκας», ένα χιλιόμετρο σχεδόν κάτω απ' το χωριό μας.

Εκεί είχε την έδρα του ο φασισμός. Ένα καθεστώς με κοσμοθεωρία θεμελιωμένη σε προφητικούς ισχυρισμούς, με βουλιμίες ιμπεριαλιστικές κι άλλη ηθική κι άλλους κώδικες πηής απ' ό,τι ο υπόλοιπος κόσμος. Είχε θέσει σε αμφισβήτηση όλες τις αξίες που θεωρούνταν ως τότε απαρασάλευτες και προπαντός τη λέξη «ελευθερία» που γι' αυτούς ήταν λέξη τελείως άγνωστη.

Η αγάπη για τη βία και το πάθος για επιβολή του δικού τους τρόπου ζωής είχε παρασύρει τους οπαδούς του επικίνδυνα και το «*vivere pericolosamente*» είχε γίνει πραγματικότητα.

Εκεί στο ύψωμα της «Τσούκας» μια ομάδα Ιταλική, περικαρακωμένη, περίμενε τον Έλληνα εκτρώ της στο δικό του τόπο, να τον χτυπήσει, να τον αφανίσει, για να κυριαρχήσει το δικό της δίκιο, πού 'ταν πιο ψηλά απ' το δίκιο των άλλων λαών και να φέρει τη δικιά της Ειρήνη στον κόσμο, σπριγγμένη πάνω στη βία, στα εκατομμύρια λόγχες και στο έγκλημα.

Κάθε βράδυ με το βασίλεμμα του ήλιου και λίγο λίγο, ύστερ' από ένα πυκνό μισόφωτο γιομάτο ανησυχία, η νύκτα στένευε το μαύρο κλοιό της και κανένας δεν ήξερε τί θα φέρει στο διάβα της, ώσπου νάρθει το ξημέρωμα.

Στο χωριό από πολύ νωρίς οι άνθρωποι μάζευαν τις δουλειές τους, έκλειναν τα παραθυρόφυλλα του σπιτιού τους για να κρύψουν τη λιγοστή φέξη απ' το λυχνάρι ή τη λάμπα, έκλειναν τα σκυλιά μέσα στους φούρνους για να μην ακούγεται το αλύχτημά τους κι ήταν γνωστή η φοβέρα των Ιταλών:

- Το βράδι έρχονται *banditi* στο χωριό. Τα σκυλιά, τους αλυχτάνε. Προσέξτε, γιατί θα χτυπήσουμε το χωριό με όλμους και θα σας κάψουμε τα σπία, *sparare, sparare*

Κι ο κόσμος πρόσεχε όσο μπορούσε, να μη δώσει αφορμή, να μην αλυχτάνε τα σκυλιά, να μη λαλάνε τα κοκόρια, λίγα κι αυτά γιατί τα είχε ξεπατώσει ο κατακτητής, να μη μετακινούνται τα ζωντανά, που ταπεινωμένα κι αυτά έβγαιναν στη βοσκή αποπλισμένα από κουδούνια και κυπριά, χωρίς να σκορπίζουν το μεγαλείο της αρμονικής βουκολικής μελωδίας, που την είχαν συνηθίσει, τη ζούσαν και τη χαίρονταν, όπως τη χαίρονταν τα βουνά και οι λαγκαδιές στις καλές μέρες.

Όλα βυθισμένα στη νέκρα και στη σιωπή.

Κι όταν ξημέρωνε κι όλα ήταν ήσυχα, φαριστημένες και οι δυο μεριές, ο καθένας στη δουλειά του. Οι δουλειάδες στα χωράφια, στ' αμπέλια, στα βοσκοτόπα για να ζήσουν κι ο εκτρώς να καθαρίζει, να λαδώνει τα ντουφέκια του, να φκιάνει σκάβοντας κι αυτός τη χέρσα γη καινούργια καρακάματα, να κρύψει το

κεφάλι του και να σκοτώνει, να σκοτώνει και να κερδίζει δόξα επειδή σκοτώνει.

Τρεις και κάποτε τέσσερεις Ιταλοί στρατιώτες ανέβαιναν όπλοι στο χωριό με δυο μουλάρια φορτωμένα με νεροβάρηλες, να παίρνουν κρύο νερό απ' τη βρύση του «Μπρούτσου». Η ανησυχία τους ήταν πάντα ζωγραφισμένη στα πρόσωπά τους και το συναίσθημα της αγωνίας, πλημμυρισμένο απ' το φόβο του άγνωστου, έδειχνε φανερά τα σημάδια του απ' τον τρόπο συμπεριφοράς τους.

Γιατί όπλοι; Μα τη μέρα τό 'ξεραν, δεν είχαν να φοβηθούν τίποτα. Γιατί, κατά κανόνα, οι ομάδες Αντίστασης δεν τους χτυπούσαν τη μέρα.

Τα παιδιά της Αντίστασης, που μέσα τους είχε ξυπνήσει η περηφάνεια και το θάρρος, είχαν αυξήσει τη δύναμή τους και τη θέλησή τους ν' ανησυχούν στον ξένο κατακτητή. Είχαν μάθει ν' αγωνίζονται ηρωικά, είχαν μάθει όμως ακόμα ν' αγωνίζονται για το καλό του λαού τους, να μη δίνουν αφορμές στον κατακτητή όπου κι εκεί που δεν πρέπει, για να παίρνει αυτός την εκδίκησή του πάνω στα γυναικόπαιδα και στους γέροντες, καίγοντας σπίτια και σκορπίζοντας την καταστροφή.

Πάντα προσπαθούσαν να μη σπράχνουν μια κατάσταση, που δε μπορούσαν να προβλέψουν τις συνέπειές της.

Οι Ιταλοί αυτοί έρχονταν και ζητούσαν από τους λίγους χωριάτες που συναντούσαν στο δρόμο τους κάτι για φαγητό μ' ανταλλαγή σε είδος, παπούτσια, άρβυλα, πουκάμισα, που τ'ά 'χαν άμεση ανάγκη οι χωριάτες κι αυτό ήταν σχεδόν καθημερινή τους συνήθεια.

Όμως το μάτι τους έκοβε. Τό 'παζαν εδώ κι εκεί ψάχνοντας μέσ απ' τη φαινομενική αφέλεια κι αδιαφορία τους ν' ανακαλύψουν κάτι.

Απ' την ομάδα αυτή των Ιταλών ξεχώριζε ο Μπρούνο, που ήταν δάσκαλος. Ήταν πρόθυμος και πάντα μιλούσε για πόλεμο, για τις καταστροφές, για τον πόθο του να τελειώσει κάποτε και να γυρίσουν οι άνθρωποι στα σπίτια τους και στις οικογένειές τους.

- Τί ζητάμε εμείς στην Ελλάδα, έλεγε και ξανάλεγε στο δάσκαλο του χωριού που μισοκαταλάβαινε τα ιταλικά και κουτσοσυνεννοούνταν.

Κι ο δάσκαλος επιφυλακτικός, συμφωνούσε με τις απόψεις του, περισσότερο για νά 'ναι σίγουρος πως θα μείνει έξω από κάθε υποψία κι ακόμα πιο πολύ για να διαπιστώνει τις διαθέσεις και το ηθικό των Ιταλών και να τα διαβιβάζει με τους συνδέσμους στο βουνό.

Ήταν και τραγουδιστής ο Ιταλός. Η φωνή του ήταν εξαιρετικά ευχάριστη. Η λεπτότητα, η γλυκάδα της και το αίσθημα του μέτρου που της έδινε τον τόνο, που μ' αυτά την όριζε, έδειχναν πως είχε ξεχωριστό ταλέντο κι όχι μονάχα για σχολική χρήση, ταλέντο που μ' απλοχεριά τού 'χε χαρίσει η φύση και για επαγγελματική δουλειά.

Όλοι σχεδόν οι Ιταλοί αισθάνονται τη γοητεία της μουσικής κι όλοι λίγο πολύ τραγουδάνε. Αυτός όμως ξεπερνούσε το μέτρο και προχωρούσε πιο ψηλά, τόσο που η παρέα που τον άκουγε, στο τέλος κάθε τραγουδιού τον χειροκροτούσε μ' ενθουσιασμό και τον παρότρυνε να τραγουδήσει κι άλλο και τον άκουγαν πάντα με το ίδιο ενδιαφέρον.

Ποιός μπορούσε να καταλάβει τα λόγια των τραγουδιών του εκτός από τους ίδιους τους Ιταλούς; Ίσως ήταν τραγούδια της ξενιτειάς, τραγούδια του τόπου τους,

που τους θύμιζαν πατρίδα και οικογένεια, ίσως τραγούδια αγάπης, που θύμιζαν στον καθένα κάποια δική του περίπτωση ή και περιπέτεια.

Μέτριο το ανάστημά του. Τα πόδια του λίγο στραβά σαν του καβαλλάρη. Το γυμνό του μέτωπο έδειχνε ενεργητικότητα. Τα μάτια του κοίταζαν ολόγεια κάτω από τα μεγάλα τοξωτά φρύδια του, σαν να πάσκιζαν ν' ανακαλύψουν κάτι. Το ψαλιδισμένο κωνικό μούσι του μαζί με τις μακριές φαβορίτες, σκίαζαν το ξέντυτο μέρος του προσώπου του, που πάντα σε κάθε περίπτωση έπαιρνε ανάλογες συσπάσεις από ένα χαρούμενο, πονηρό ή πικρό χαμόγελο, που αποκάλυπτε δυο σειρές κάτασπρα δόντια.

Κι οι μέρες περνούσαν έτσι δεμένες η μια με την άλλη και σχεδόν ήρεμες για το χωριό, χωρίς να λείπει ο φόβος και η αγωνία.

Όπου μια απ' αυτές έφτασε η είδηση στο χωριό, πως οι Ιταλοί βασάνισαν κι εκτέλεσαν τρεις μυλωνάδες στους νερόμυλους της «Τσαραγόρας», τον Κωσταντή Χ. Παπιά, το Βλάση Ν. Ντόμαρη και το Σπύρο Β. Παπιά. Οι δύο συγχωριανοί, ο τρίτος από το απέναντι χωριό, τη Μυρσίνη. Και οι τρεις τους αγωνιστές.

Αγωνία και θλίψη στις καρδιές των ανθρώπων. Πόνος αλλά και πάθος για εκδίκηση. Ξαναμμένα μέτωπα και φλογισμένες καρδιές. Οι περικισότεροι δεν κοιμούνταν τα βράδια στα σπία τους. Και τη μέρα με προφύλαξη και με βάρδια κάποιου που κατασκόπευε κάθε κίνηση των Ιταλών προς το χωριό.

Κι οι Ιταλοί έπαψαν ν' ανεβαίνουν στο χωριό για να παίρνουν νερό. Είχαν αγριέψει και οι δύο οι μεριές.

Τα βράδια στο μοναδικό καφενείο του χωριού, με το λιγοστό καμουφλαρισμένο φως μιας λάμπας με θολωμένο το λαμπογυάλι απ' τις καπνιές τ' ακάθαρτου πετρελαιο που έκαιγε, παρμένο κι αυτό με σε είδος αντίκρουσμα από τους Ιταλούς, οι προεστοί, οργανωμένοι όλοι στην Αντίσταση, συζητούσαν, συμφωνούσαν και διαφωνούσαν.

Η διαφωνία τους, ωστόσο, ήταν πάντα επιφανειακή και σπγμαία, γιατί στο βάθος είχαν πάντα την ίδια οπική γωνιά. Ο ρεαλισμός τους μετρίαζε την υπερβολή και το φαναράκι της πίστης τους για την έκβαση του Αντιστασιακού αγώνα, για τη «χιλιάκριβη τη λευτεριά», ήταν πάντα αναμμένο κι ήταν τόσο μεγάλη αυτή η πίστη τους, που πολλές φορές περίσσευε και του μυαλού τους.

Διόρθωναν τον εαυτό τους με δική τους προσπάθεια κάνοντας αυτοέλεγχο κι αυτοκριτική, όπως ακριβώς πάνω σ' ένα ανορθόγραφο κείμενο, που διορθώνεις τα λάθη ανάλογα με τις γνώσεις που έχεις.

Εκεί μέσα τραγούδαγαν ψιθυριστά τα τραγούδια της Αντίστασης ο παπάς, ο μπάρμπα Βασίλης, ο μπάρμπα Σπύρος, ο μπάρμπα Κώστας, ο Λαμπράκης, ο μπάρμπα Μιχάλης, ο Γιώργος, ο Θανάσης, ο Νιόνιος, ο ... , ο ... , κι όσοι βρίσκονταν εκεί.

Ο ψίθυρος αυτός βροντούσε στις καρδιές τους σαν καμπάνα συναγερμού, που τους όδευε αποφασισμένους και πρόθυμους για όποια θυσία και αν χρειαζόταν.

- Είναι στα τελευταία τους. Έχουν λυσοάξει απ' το κακό τους. Έχουν αγριέψει απ' το φόβο τους. Δεν ακούτε τί γίνεται στο Ανατολικό Μέτωπο; Τους έχουν πετσοκόψει οι Ρώσοι. Γι' αυτό και πρέπει να είμαστε προσεκτικοί. Άμα χρειαστεί, θα διαλέξουμε την ώρα κι εμείς και, σύμφωνα με τις εντολές της Οργάνωσης, θα

δράσουμε όπως μπορούμε.

- Και πίστη στο Θεό. Νάστε σίγουροι πως δεν θα μας αφήσει να πάμε χαμένοι. Πολλά πληρώσαμεν ως τώρα σε βάσανα και σε αίμα. Κοντεύει η ώρα της δικαίωσης των αγώνων μας, η ποθητή ώρα της λευτεριάς.

- Οι αγωνιστές μας με θάρρος και τόλμη, με δυναμισμό κι αγάπη για το δίκιο, πολεμάνε σε ράκες και βουνά και με το νυστέρι της αλήθειας αγωνίζονται να μας απαλλάξουν απ' το μιστό εκτρό κι ακόμα μας υπόσχονται ένα καλύτερο μέλλον για όλους μας, για όλο τον κόσμο, ν' απαλλάξουν τη ζωή μας απ' όλες τις πληγές που την ασχημίζουν.

Αυτά κι άλλα πολλά έλεγε κι ο παπάς και προσπαθούσε να διατηρεί την καθημερινή ζωή των συγχωριανών του εναρμονισμένη με τη λατρεία και την πίστη τους για το Θεό, αλλά και σύμφωνα με τους νόμους των δικών τους αισθημάτων.

Ήταν ένας κοντακιανός άνθρωπος μ' έξυπνα διαπεραστικά μάπα και με διάθεση αγωνιστή παρά το σκήμα του, όπως και πολλοί άλλοι λειτουργοί του Υψίστου.

Διάβαζε όσα θρησκευτικά βιβλία έπεφταν στα χέρια του κι εκτός απ' τα τελετουργικά και τους τύπους ξεχώριζε και τόνιζε εκείνα τα σημεία που επενεργούσαν άμεσα στη ζωή και βοηθούσαν τους ενορίτες του ν' αποκτήσουν μια πίστη για τη θρησκεία και την πατρίδα, που θα τους επέτρεπε να ζήσουν με τη δροσιά και την ένταση που πηγάζουν απ' την αγάπη για τα δυο αυτά ιδανικά.

- Έχεις δίκιο, παπά. Έχουμε κρεμάσει την ελπίδα και στο Θεό και στ' άρματα. Και τα δυο μαζί θα μας βοηθήσουν και θα φέρουμε τη λευτεριά. Όμως εμείς εδώ, πώς θα ξεμπλέξουμε μ' αυτούς τους θρασύδειλους τους Ιταλούς; Δεν τους βλέπεις πώς έχουν λυσσάξει; Είμαστε άοπλοι κι αυτοί πάνοπλοι, τί μπορούμε να κάνουμε; Όμως για την ώρα, είπαμεν όλοι μας, άμα αρχίσουν να ξανάρχονται στο χωριό όπως πρώτα, να μη τους ξαναδώσουμε τίποτα το φαγουλό, μ' οποιοδήποτε αντάλλαγμα από μέρους τους. Έχεις; Δεν έχω, άει στο καλό σου, στον αγύριστο από μέσα μας. Και μια μούντζα πίσω τους: «Νάσα φωπά να σας κάψει», όπως τους λέει κι η θεία Μήτσω.

Με τη σειρά του ο μπάραμα Σπύρος είπε το λόγο του. Λυγερόκορμος, πρώτο μπόι, με στόμα επιβλητικό, ειρηνικό, μ' εκφραστικά μάπα, με λίγα γένια και μαλλιά άσπρα, με τη σκούφια του στραβά και συνέχεια να στρίβει τσιγάρο με ροκόφυλλο, πάντα τραβούσε την προσοχή όλων ότανμίλαγε, γιατί πάντα ο λόγος του έφτανε και περίσσευε.

- Αυτό θα κάνουμε, συμφώνησαν και οι άλλοι.

Καληνύχτησαν ο ένας τον άλλον και τράβηξαν για τα σπίτια τους.

Τα χέρια που δουλεύουν ολημερίς δεν έχουν τίποτ' άλλο να σκεφτούν τη νύχτα παρά μόνο την ξεκούρασή τους. Δούλευαν για να ζήσουν τα μαύρα και δύσκολα αυτά χρόνια κι όχι για ν' αυξήσουν το βίος τους λιγοστεύοντας τη ζωή τους. Αγκάλιασε, λένε, η γη τον άνθρωπο με τα μαύρα χέρια της και στίβει τη ζωντανή ελεύθερη ψυχή του κι έτσι βλέπομε το δουλευτή σκλάβο της δουλειάς.

Οι μέρες περνούσαν με τη δουλειά, την αγωνία, το φόβο και την προσμονή.

Και μια Τετάρτη, την ώρα που οι άνθρωποι ετοιμάζονταν να κοιμηθούν, ακούστηκαν ξαφνικές τουφεκιές και στη συνέχεια ριπές πολυβόλων, όχι μονάχα απ' τη μονάδα της «Τσούκας» αλλά κι από άλλες μονάδες γύρω κι απέναντι, στον τομέα

του «Παραλιακού». Όλο το χωριό στο ποδάρι.

Το πρώτο βλήμα όλμου έπεσε στο μεσοχώρι. Ευτυχώς κανένα θύμα.

Τη νύχτα που και τότε σημάδευαν οι τρεμάμενες φωτίτσες των αστεριών, τώρα τη γιόμιζαν οι γιγάντες κινούμενες σκιές από το ψυχρό φως των προβολέων και το διάπυρο φως των κανονιών του πυροβολικού, που ξεκύνονταν σαν διάσπαρτο φως από πυρκαγιές. Τα τροχιοδεικτικά γάζωναν τον ουρανό με τις φλογάτες τροχιές τους κι έδιναν ένα φαντασμαγορικό τόνο στη νύχτα, μ' όλη την τραγικότητα της στιγμής.

Κανένας δεν ήξερε τί συνέβαινε. Σαμποτάζ; Απρογραμμάπιτη επίθεση κάποιας ομάδας Αντίστασης, χωρίς να προειδοποιηθούν τα γύρω χωριά; Απόβαση συμμαχικών δυνάμεων; Τί θα κάνει το χωριό τώρα;

- Να φύγουμε μακριά, έξω απ' το χωριό. Να κρυφτούμε πριν ξημερώσει και μας μπλοκάρουν οι Ιταλοί.

Το σύνθημα ρίχτηκε. Έπεσε δεύτερος όλμος. Πάλι κανένα θύμα. Το πυροβολικό συνέχεια έβαζε στις γραμμές του Ζαλόγγου, του βουνού του φορτωμένου με τόση τρομάρα και δόξα, και σ' όλη την κορυφογραμμή Πολύβρουσου-Παλαιορόφου. Ο καθένας άρπαζε ό,τι πρόχειρο κι αναγκαίο μπορούσε και όλοι ξεκίνησαν να βγουν απ' το χωριό που είχε γίνει στόχος και να τραβήξουν για την ερημιά, σε κάποια απόμερη κρυφή γωνιά, να καρτερέσουν να ξημερώσει, ν' ανικνεύσουν την πραγματικότητα κι ανάλογα να πορευτούν.

Πού ακριβώς πήγαιναν; Όπου πήγαινε ο πρώτος, οι άλλοι ακολουθούσαν.

Κι αυτός πού πήγαινε; Όπου είχε βάλει στο νου του. Όλο το χωριό στο δρόμο, αμίλητο, σάμπως μέσ' στο καλασμό απ' το τουφεκίδι και τις εκρήξεις των βλημάτων του πυροβολικού θ' ακούγονταν οι κουβέντες τους. Ο φόβος είχε θροναστεί στις καρδιές τους. Να γλιτώσουν την πρώτη μπόρα κι είχε ο Θεός.

Στις στιγμές του μεγάλου φόβου, που η δύναμη μας εγκαταλείπει ασυναίσθητα, δεν ορίζουμε τον εαυτό μας, τα μέλη λύνονται, κόβονται τα πόδια μας και το σώμα μας ταλαντεύεται, κοντεύει να χάσει την ισορροπία του και μοιάζει σα να θέλει να σβήσει απαλά.

Είναι γλυκειά η ζωή και πρέπει να τη φροντίζουμε. Αλλά μήπως η ζωή κι ο θάνατος δεν είναι τα δυο αιώνια έργα της φροντίδας του Θεού; Αυτό δε λέμε όλοι; Πρέπει να περπατήσουν, να φτάσουν εκεί που νομίζουν πως είναι ασφαλισμένοι.

Έφτασαν στο «Σταυρό». Εκεί οι κορμοί των δέντρων, από παραξενιά της φύσης, έχουν το σχήμα του σταυρού. Δεν πρόκειται για δάσος, παρά για μια σειρά από ψηλά δέντρα, που κάθε χρόνο κάνουν άφθονο βαλάνι. Πλούσια τροφή για τα ζώα, ήμερα και άγρια. Τα δέντρα αυτά διατηρούν θρεμμένο το καταπράσινο φύλλωμά τους και πέρα απ' το φθινόπωρο κι ως το παραδέρνει η πνοή κάθε ανέμου, που προσπαθεί να το ξεκολλήσει, να το μαδήσει, να το ρίξει στη μάνα γη και να τ' αφανίσει.

Εκεί λοιπόν, σ' αυτή την τοποθεσία, κάθησαν να ξεκουραστούν. Σημαδιακά τοποθεσία και πιο πολύ απ' το σχήμα των δέντρων. Αν και κανένα δέντρο δεν είναι το ίδιο με τ' άλλο κι είναι ξεχωριστά φτιαγμένο, ριζωμένο και μεγαλωμένο με τη δικιά του ιδιοτροπία, τη δικιά του φαντασία, αυτά τα δέντρα ήταν η εξαίρεση. Αφού ξανάσαναν κι άλλαξαν λίγες κουβέντες, ξεκίνησαν πάλι για το καταφύγιο.

Πάνω στον κατακνιασμένο ουρανό ένα δειλό κι αυτό φεγγάρι κρεμόταν αμφίβολα, έφεγγε όσο μπορούσε κι έβασε τα δυνατά του να φωτίζεται το δρομάκι, να περπατάνε οι άνθρωποι, γυναικόπαιδα προπαντός και γέροι, και να βρίσκουν το σωστό δρόμο μέσα στη βαθυκύανη απεραντιούνη της νύκτας.

Σε μια λίγο απότομη κι απόμερη πλαγιά σταμάτησαν.

- Εδώ, ακούστηκε μια βαριά φωνή, φτάσαμεν, εδώ θα μείνουμε.

Αυτή η έντονη φωνή, πού 'χε μέσα της τον τόνο της σιγουριάς, έσπασε τη σιωπή κι έδωσε θάρρος στους ταλαιπωρημένους πεζοπόρους της νύκτας.

Στην πλαγιά αυτή, που δεν είχε φανό από καμιά μεριά, απόσκιο τη μέρα, βαρύτερη εκεί η νύκτα, ο καθένας βρήκε κάποιο μέρος βολικό για να ξαποστάσει και να περάσει ξάγρυπνος όλη τη νύκτα. Εκεί ξανάρχισαν να λειτουργούν οι αισθήσεις σωστά. Άρχισαν να καταγράφουν τα γεγονότα και τις εντυπώσεις, να ψάχνει ο καθένας απ' το δικό του κανάλι της λογικής και να δίνει κάποια εξήγηση. Όμως άκρη δεν έβρισκαν πουθενά.

Μα τί έγινε τέλος πάντων; Απ' την Αντίσταση καμιά πληροφορία. Τί ήταν εκείνο που αναστάτωσε τον εκτρώ και μέσ' στη νύκτα πολυβολεί και βομβαρδίζει κατοικημένα χωριά χωρίς οίκτο;

Αυτός είναι ο πόλεμος. Και στον πόλεμο πρέπει κάποιος να νικήσει. Αν δεν είναι ο ένας, θά 'ναι ο άλλος. Έτσι το παιχνίδι παίζεται κι οι Ιταλοί με τυφλή πίστη στην υποθετική κι αυτοθαυμαζόμενη υπεροχή των οχτώ εκατομμυρίων λογικών και μ' έμμονη τη σκέψη για τη νίκη, χρησιμοποιούσαν όλα τα μέσα, θεμιτά και αθέμιτα, να πετύχουν το στόχο που είχαν τάξει στον εαυτό τους.

Με την ψιλοκουβέντα, τις πιθανολογίες και υποθετικές εκτιμήσεις η νύκτα προχωρούσε. Τα πυρά λίγο λίγο αραίωναν και τελικά σταμάτησαν.

Η φωνή μανού κόκορα απ' το γειτονικό χωριό τραχιά, αγέρωχη, γιομάτη κέφι, ύστερα απ' τη νυχτερινή αγωνιώδη ξαποστασιά, σκορπείται στον αγέρα. Άλλα κοκόρια απαντάνε με μια ευθυμία προκλητική απ' όλα τα σημεία που βρίσκονταν κουρνιασμένα.

Οι άνθρωποι άρχισαν να αναδεύονται και ένα μεταδοτικό χασιμουρητό άρχισε να κυκλοφορεί. Τ' αστέρια άρχισαν να τρεμοσβήνουν χλωμασμένα απ' το πρώτο προαίσθημα της αυγής.

Ξημέρωσε. Η θερμή υγρασία στ' απέναντι βουνά ανάδευε ένα λεπτό ατμό, π' αντάμωνε όλα τα βουνά και τα κοντινά και τα πιο μακρινά με τον ουρανό, μ' ένα αραχνούφαντο παραπέτασμα.

Η αυγή, κυνηγώντας τους νυχτερινούς ίσκιους, άρχισε να βάφει όλα τα γύρω μ' απλά και ποικίλα χρώματα. Πίσ' απ' τα βουνά άρχισε να φέγγει και ψηλά πάνω απ' το βάλτο ο ουρανός έπαιζε με τις αναλαμπές του ακνού ακόμα ήλιου, σπρώχνοντας την ομίχλη προς τη γη.

Ένας πρωινός ουρανός όλο μενεξεδένιες, τριανταφυλλένιες αποχρώσεις. Αναρίθμητα ανάρια συννεφάκια σέρνονταν ανάλαφρα, κρατημένα χέρι χέρι κι αλλάζοντας αδιάκοπα χρώματα, συμπλήρωναν τον πιο όμορφο ζωγραφικό πίνακα της Ανατολής, που γι' αυτόν η φύση μ' απλοχεριά ξόδευε τα πιο ακριβά της χρώματα.

Το φεγγάρι της μέρας κρεμόταν κι έλυωνε σιγά σιγά απ' τις πρώτες ακτίδες του ήλιου και γινόταν μια διάφανη άχρωμη κηλίδα, που έμοιαζε σαν ένα κομμάτι

γυαλί και τα τελευταία στέρια έφεγγαν σαν ασημένιες δροσοσταλίδες, που τελικά στέγνωσαν, εξατμίζονταν κι εξαφανίζονταν.

Ένα κρύο ρίγος περόνιασε το κορμί των ανθρώπων κι ο ένας στριμώχτηκε κοντά στον άλλο για να ζεσταθεί. Το αεράκι της αυγής στην ύπαιθρο φτάνει ως το κόκαλο και το νιώθεις ενοκληπικό κι επικίνδυνο, όταν αφήσεις τον εαυτό σου έκθετο στη διάθεσή του.

Και τώρα τί κάνουμε;

Κι άρχισαν να συζητάνε όλες τις περιπτώσεις για να πάρουν μια σύμφωνη απόφαση όλοι μαζί και να πάρει ο καθένας κομμάτι της ευθύνης.

Η συλλογικότητα είναι απ' τα βασικότερα στοιχεία της ύπαρξής μας κι οι αποφάσεις της πάντα σωστές και δίκαιες. •

- Θα καθήσουμε ως το βράδυ. Θα πάνε δυο παιδιά να παρακολουθήσουν την κίνηση μέσα κι έξω απ' το χωριό και θα μας ενημερώνουν. Βλέποντας και καμώνοντας, που λέει ο λόγος. Αυτή ήταν η απόφαση.

Έφυγαν τα παιδιά κι όλοι έμειναν εκεί και βολεύτηκαν στους ίσκιους απ' τα δέντρα. Ο καθένας ασχολήθηκε με κάτι. Άλλος ξέκοψε να ρίξει μια μαπά στα ζωντανά του που τ' άφησε στην τύχη τους κλεισμένα στο μαντρί ύστερ' από την απρόσμενη φευγάλα του, άλλος να ταΐσει τα βόδια του που τ' άφησε δεμένα και τα πακνιά τους χωρίς τροφή, οι γυναίκες να ετοιμάσουν κάτι πρόχειρο για φαγητό το μεσημέρι απ' ό,τι πρόχειρα άρπαξαν από τα σπίτια τους. Τα παιδάκια έπαιρναν βαλάνια, τά κοβαν στη μέση, τσίταγαν ένα μικρό ξυλάκι σαν οδοντογλυφίδα και μέσα στο εσωτερικό του ταψιού τα στριφογύριζαν. Το βαλάνι γύριζε τρελλά σαν βρούρα με την ψιλή μυτούλα που 'χε στην άκρη του για αρκετό διάστημα.

Και γινόταν ανταγωνισμός στοιχημάτων πάνω στη χρονική διάρκεια της περιφοράς τους κι ο ένας έχανε στον άλλον τσιμπούρες, όπως έλεγαν. Τελικά όποιος έκανε φορτωμένος με τσιμπούρες, παρακαλούσε το νικητή να τις σβήσει φτύνοντας τόσες φορές, όσες κι αυτές, γιατί αλλιώς θα τον έτρωγαν στον πεινό το χαμένο και αυτό κανένας τους δεν τό 'θελε.

Η μέρα ξέφριζε λίγο λίγο. Η αγωνία μεγάλωνε. Ο ήλιος άρχισε να γέρνει και το δειλινό άχνιζε από τις μυρωδιές των θάμνων και νά: Από μακριά φάνηκαν τα παιδιά που είχαν πάει για ανίχνευση. Έφτασαν και μαζεύτηκαν όλοι γύρω τους. Να μάθουν, να μάθουν τι, πως και γιατί. Και τί γίνεται τώρα.

Και τα παιδιά με μια αισιοδοξία που την πρόδινε το χαμογελαστό πρόσωπό τους, π' απάνω του κραποτίαν ακόμα αναποφάσιστες να πέσουν ή όχι αρκετές σταγόνες ιδρώτα που πάσχισαν να τις ξεφορτωθούν οι ίδιοι με την ανάστροφη του κεριού τους, άρχισαν να λένε τί διαπίστωσαν:

- Στο χωριό πουσία. Παρακολουθήσαμε όλες τις κινήσεις των Ιταλών απ' το ύψωμα του Αγ. Χαράλαμπου. Καμιά ιδιαίτερη κίνηση που να δείχνει κάτι παραπάνω απ' ό,τι και τις προηγούμενες μέρες. Μάλιστα κάποια στιγμή ο αγέρας έφερε στ' αυτιά μας γέλια και τραγούδια. Τίποτ' άλλο.

Η περιέργεια τώρα πιο μεγάλη. Τότε γιατί όλ' αυτά; Έτσι για γούστο κινητοποιήθηκαν όλες οι κατοικικές δυνάμεις από τον Παραλιακό τομέα ως το Κανάλι-Σαμψούντα με βολές πυροβολικού, πολυβολισμούς και για μια ώρα έδιναν την όψη μάχης;

- Τέλος ό,τι έγινε έγινε. Να μην έχομε θύματα μονάχα. Τελικά θα μάθουμε. Τώρα ας γυρίσουμε στο χωριό λίγοι λίγοι να μη μάθουν οι Ιταλοί πως φύγαμεν - και τί άλλο θα κάναμεν αφού έπεσαν όλοι στο χωριό - να μην τους δώκουμε υποψίες, πως κάτι μπορεί να ξέραμεν για το απρόοπτο της βραδιάς από όποια α-φορμή κι αν ήταν.

Κι έτσι έγινε. Όλοι γύρισαν στα σπίτια τους πάντα με την ίδια υποψία για κάθε ενδεχόμενο.

Το βράδι πέρασε ήσυχο. Η άλλη μέρα το ίδιο. Όμως κανένας Ιταλός δεν ανέβαινε στο χωριό για νερό. Αυτό ήταν σημάδι, να υποψιαστούν οι άνθρωποι κάποια σοβαρή αιτία. Κι αυτή η αιτία ασφαλώς θα ήταν σε βάρος τους.

Περίμεναν να μάθουν με τον καιρό την αιτία. Κανένας από τ' άλλα χωριά δεν κυκλοφόρησε, να ρωτήσουν, μήπως και μάθαιναν περισσότερα.

Λίγο λίγο ο κόσμος ξεθάρρευε και πιο πολύ. Μια παρέα από νέους κάθονταν και συζητούσαν μέρα μεσημέρι σ' ένα πεζούλι κοντά στη βρύση. Νάσου εκεί που δεν το περίμεναν φάνηκαν τέσσερεις Ιταλοί οπλισμένοι.

Ξαφνιάστηκαν. Όμως δεν κουνήθηκαν απ' τη θέση τους και συνέχισαν τάχα αδιάφοροι την κουβέντα τους. Οι Ιταλοί τους πλησίασαν, στάθηκαν όπως ήταν οπλισμένοι μπροστά τους. Οι δυο τους γεμάτοι θυμό και λύσσα, έτσι έδειχναν, κάρφωσαν πάνω τους τις μαπές τους, όλο αγριάδα και κρύα λάμψη. Σίγουρα αυτοί θά 'ταν φασίστες. Οι άλλοι δυο πιο ήρεμοι κι ακόμα πιο ήρεμος ο δάσκαλος, ο Μπρούνο.

Η παρέα ξαφνιάστηκε απ' τη συμπεριφορά τους. Ήταν τρεις άοπλοι μπροστά σε τέσσερεις οπλισμένους. Η καρδιά τους χτυπούσε μέσα στο θώρακά τους, ν' αντλεί το αίμα και να το στέλνει στα μελίγγια για να ταρακουνήσει κάποιες σκέψεις που στριφογύριζαν στο κεφάλι τους κι έτρεχαν από κύπαρο σε κύπαρο, για να καταλήξουν σε μια και μόνη σωστή σκέψη: Πώς ν' αντιδράσουν.

Να επιχειρήσουν να φύγουν; Ήταν πολύ αργά να το κάνουν. Θα τους σκότωναν σίγουρα. Να επιτεθούν ξαφνικά, να επιχειρήσουν να τους αποπλίσουν κι ό,τι γίνει ας γίνει; Κι αυτό, εκτός από μια επίδειξη ανδρισμού, το πράγμα θά 'ταν εντελώς παράλογο.

Έμειναν ατάραχοι φαινομενικά και περίμεναν. Τους κοίταζαν μόνο με κάποια παραξενιά για την εχθρική στάση τους και τους τόλιγαν με μαλακό βλέμμα διακριτικής έκπληξης.

Ένας απ' τους πρωτόφερτους Ιταλούς πρόσταξε:

- Permesso!

Αυτή η φωνή φαινόταν να στάζει μοχθηρία, να στάζει άπειρους υπαινιγμούς για κακές προθέσεις.

Όλοι τους στην παρέα είχαν ταυτότητες. Οι πρόεδροι στα χωριά για κάθε ασφάλεια και για τις αναγκαίες μετακινήσεις τους, είχαν φροντίσει νάχουν οι άνθρωποι τους ταυτότητα μια και ζούσαν σε κατεχόμενα μέρη και ήταν απαραίτητη για κάθε έλεγχο.

Κοίταξαν τις ταυτότητες οι δυο σκληροί κι άλλαξε η μορφή τους. Φχαριστήθηκαν φαίνεται γιατί η παρέα ήταν νομοταγείς πολίτες κι όχι μεταμφιεσμένοι banditi, όπως ίσως λογάριαζαν.

Ο Ιταλός δάσκαλος δε μιλούσε καθόλου. Κοίταξε μόνο δυο τρεις φορές το δάσκαλο της παρέας, που όπως προείπαμαν είχαν γνωριστεί πιο πριν, όταν ανέβαιναν στο χωριό για νερό, και το βλέμμα του ήταν γιομάτο ενοχή, έτσι φαινόταν και τίποτε άλλο.

Ο τέταρτος, με εξασθενημένο και χλωμό πρόσωπο που το σκίαζε ένα μικρό τριγωνικό γενάκι κοίταζε την παρέα επίμονα με τα σκούρα και χωρίς λάμψη μάπα του γιομάτα περιέργεια και φόβο, που έδειχναν κουρασμένα και βαριά, σα να δυσκολεύονταν να κοιτάξουν.

Ύστερα γέμισαν τις βαρέλες με κρύο νερό κι έφυγαν.

Μέρα με τη μέρα τα πράγματα ημέρευαν πιο πολύ κι οι Ιταλοί άρχισαν να κυκλοφορούν άοπλοι, όπως πρώτα.

Όμως ακόμα να μαθευτεί τί έγινε ακριβώς εκείνο το βράδυ. Άλλοι έλεγαν πως ήταν άσκηση άμυνας σε περίπτωση απόβασης των συμμάχων, άλλοι τάχα πως είχαν πληροφορίες για κάποια συνδυασμένη επίθεση τμημάτων του ΕΛΑΣ και των ΕΟΕΑ κι άλλα διάφορα.

Η αλήθεια όμως ήταν άλλη. Κι ο Ιταλός δάσκαλος την εξομολογήθηκε πολύ αργότερα στον άλλο δάσκαλο στο χωριό. Κι άρχισε έτσι:

- Κείνο το βράδι, όπως κάθε βράδι πέσαμε να κοιμηθούμε κανονικά. Οι σκοπές στα πόστα τους. Ένας σκοπός αναλήφθηκε μια ασυνήθιστη κίνηση στο πλάι της «Τσούκας», δυκά προς την πλευρά του δημόσιου δρόμου Πρέβεζας-Ηγουμενίτσας. Υποψιάστηκε. Έβαλε αυτί για να εξακριβώσει πιο καλά το θόρυβο και την αιτία του. Αναλήφθηκε κάποιες αργές κι άτακτες κινήσεις και κύλισαν δυο τρία λιθαράκια. Φώναξε:

- Chi va la? Καμιά απάντηση. Οι κινήσεις εξακολουθούσαν οι ίδιες κι απαράλλαχτες όπως οι πρώτες, λίγο πιο πάνω προς το ύψωμα.

- Chi va la? Δευτέρωσε ο σκοπός. Chi va la? Πάλι καμιά απάντηση. Οι κινήσεις συνεζίζονταν αργές και σταθερές. Chi va la? Sparare ...

Κι ο σκοπός έριξε μια ριπή με το αυτόματό του προς το σημείο που ακουγόταν ο θόρυβος. Ακούστηκε ένας μεγαλύτερος θόρυβος απ' το σημείο που έριξε ο σκοπός, αληθινό βρονταριό θα λέγαμαν, σα να 'τρεχαν άνθρωποι να προφτάσουν κάτι. Διατάχτηκε συναγερμός. Όλοι στα οχυρά. Ο ασύρματος δούλευε συνέχεια ζη-τώντας ενίσχυση από τα άλλα τμήματα, ακόμα και του πυροβολικού του κάμπου, με το αιπολογικό, ότι γίνεται επίθεση ανταρτών στο οχυρό της Τσούκας. Έτσι το πανηγύρι άρχισε με τις γνωστές συνέπειες για τον πληθυσμό των γύρω χωριών. Όταν κάποτε διαπιστώθηκε ότι καμιά ανταπόκριση απ' την ύποπτη πλευρά δεν εκδηλώθηκε, ούτε επίθεση, ούτε τίποτε άλλο, σταμάτησαν τα πυρά. Μέχρι το ξημέρωμα όμως όλοι στα χαρακώματα με το χέρι στη σκανδάλη και την ψυχή στο στόμα. Ο αξιωματικός, όταν έφεξε καλά, διέταξε μια ομάδα να κάνει αυτοψία στο σημείο που ο βοσκός εντόπισε τις κινήσεις.

Ίσως να λογάριζαν να βρουν σκοτωμένους αντάρτες.

Και πράγματι για μεγάλη τους έκπληξη και ντροπή συνάμα - grande vergogna maestro (*) - βρήκαν ένα γάιδαρο σκοτωμένο απ' τις ριπές του αυτόματου του

(*) Μεγάλη ντροπή, δάσκαλε

σκοπού, που στο πέσιμό του δημιούργησε μεγαλύτερο θόρυβο όπως κυλίστηκε τον κατήφορο, ώσπου να ξεψυχήσει, κι αυτό έκανε το σκοπό να πιστέψει πως αντάρτες ανέβαιναν στο ύψωμα να το καταλάβουν κι έρριξε ο καημένος εκπληρώνοντας «εις το ακέραιον» το καθήκον του, προσδοκώντας ίσως και κάποια τμητική διάκριση για τη γρήγορη διαπίστωση κι εξόντωση του εκθρού.

Έτσι διαλευκάνθηκε το επεισόδιο κι όλοι στο χωριό γέλασαν με την καρδιά τους, ξεχνώντας την περιπέτειά τους.

Ο άτυχος γάϊδαρος πλήρωσε με τη ζωή του την αποκοπά του να τολμήσει να βοσκήσει στο πλάι της «Τσούκας» κι έπεσε ηρωικά κάτω απ' τα εκθρικά βόλια.

Ας πάψουν οι πόλεμοι. Μακριά απ' τη φρίκη του πολέμου, που τόσα κακά συσσωρεύει στην ανθρωπότητα και που τόσο αφύσικα υπάρχει δυστυχώς και σήμερα.

Ας παλέψουμε οι άνθρωποι να πετύχουμε την αρμονία στις σχέσεις μας μ' όλους τους λαούς της γης, όπως αρμονία υπάρχει στο φυσικό κόσμο και σ' όλα τα ουράνια σώματα.

Ας επικρατήσει το δίκιο των λαών και το δικαίωμά τους να ζουν ελεύθεροι, να χαίρονται τη ζωή μ' όλα τ' αγαθά που τους χρωστάει και που δικαιούνται να τ' απολαύσουν, γιατί είναι δικά τους δημιουργήματα.

Ας παλέψουμε για την Ειρήνη, την πραγματική Ειρήνη.

* ΔΗΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ
* ΓΕΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
* ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Συνάντηση Αρχειονομίας

Τά Έλληνικά Αρχεία
στόν κόσμο πού αλλάζει

ΠΡΕΒΕΖΑ 12-16 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1990

ΑΘΗΝΑ 1990